

Cărtărescu, Mircea

Mircea Cărtărescu: "...a lovely little Jewish princess..."

Porta Balkanica. 2010, vol. 2, iss. 1, pp. 66-69

ISSN 1804-2449

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/135279>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Mircea Cărtărescu: „...a lovely little Jewish princess...“

z rumunštiny přeložil Marius Samuel Craciun

MIRCEA CĂRTĂRESCU (nar. 1956 v Bukurešti), básník, prozaik a esejista, jeden z nejvýznamnějších představitelů rumunské postmoderní literatury, laureát řady literárních cen. Autor románů *Nostalgia* (1993), *Travesti* (1994) o mládí prožitém v období pádu komunismu a přechodu k demokracii. Jeho sbírka povídek *De ce iubim femeile* (Proč milujeme ženy) se v roce 2005 stala v Rumunsku bestsellerem. Ve svých povídkách se projevuje jako dokonalý pozorovatel a zkušený znalec žen, které jsou pro něj nejen objektem estetického okouzlení, ale také ztělesněním křehkosti a citů někdy spjatých s prvotní, mateřskou láskou. Rumunskému postmodernismu se Cărtărescu věnuje také po stránce teoretické – vydal literárněvědnou monografii *Postmodernismul românesc* (1999).

Kritici klasifikují spisovatele všelijak, dle původu, dle generací, dle spřízněnosti ducha a literárních proudů, ale co se mě týče, myslím si, že stejně tak dobře mohou být rozděleni na spisovatele, kteří měli v životě málo žen, a na spisovatele, kteří jich měli mnoho. Nebudu zacházet do podrobností, jakkoliv by byly významné: co vlastně znamená mít ženu, proč se odvolávám jen na spisovatele-muže a jak je to s gay autory atd. Okamžitě rozpoznáš ty autory, kteří měli v životě mnoho žen: v jejich tvorbě jsou ženské postavy druhem automatů s dlouhými (blond) vlasy, s velkým poprsím a oblým pozadím, které přijdou, když je zavoláš, a zmizí poté, co akce – udělej jí to! – dospěje ke zdárnému konci. Erotika u nich není důležitější než oběd nebo partička tenisu.

Na druhou stranu ti, kteří měli málo žen (nemluvíme o těch, kteří neměli žádnou, jsou i tací nešťastníci), mají přímo maniakální sklon popisovat na desítkách stránek každou nuanci jejich úsměvu, zvažovat ze všech stran každé jejich slovo, filozofovat o ženství jako archetypu, vytvářet mystiku okolo velké bohyně lásky a smrti. Zeširoka tedy hovoří o těch nebohých dvou či třech ženách, se kterými měli co do činění, jako by chtěli kvalitou psaní nahradit nedostatečné množství zkušeností. Jakkoliv bychom se snažili, nemůžeme se zbavit „voicanovského dilematu“¹: metafyzika na jednom konci spektra a něžná část anatomie ženy na druhém konci.

Běda, počítám se mezi ty, kteří mají v tomto kontinuu ženství blíže k metafyzice. O těch několika ženách (ale jakých ženách!), které poctily mého

¹ Aluze na slova Gela Voican-Voiculesca, rumunského politika a vicepremiéra v přechodné vládě Petreho Romana v letech 1989–1990, který v jednom z rozhovorů prohlásil, že jeho život osciluje „mezi metafyzikou a klitorisem“.

ducha, život a postel, jsem psal mnohokrát. Voluta jejich těla a úsklebek jejich úst a kadeře jejich vlasů nezůstaly nezaznamenané na zmuchlaných a horoucích stránkách stejně jako na prostěradlech osamělého muže. Nesčetněkrát jsem se procházel po muzeu s ochromeným rozumem a prázdnotou v hlavě a donekonečna pozoroval několik exponátů: přízračné ženy, stokrát vyšší než já, vyzdvížené na obeliscích ze zlata a slonoviny, s jejich jmény vyrytými do onyxových tabulek. Známa je jako sebe sama. Ony, neznámé, které potají stárnou v nějakém koutku světa, který stárne stejně tak, zanechaly natrvalo otisk v dusičnanu stříbrném mých stránek, kde žijí mladé a nádherné, oproštěné od smutku a soužení.

Teď myslím na Ester, se kterou jsem nikdy nespál, kvůli čemuž se vracím k nicotné, ale tolik palčivé otázce: co znamená, že máš ženu? Vždyť ve skutečnosti jsi neměl desítky žen, se kterými ses miloval a naopak cítíš, že jsi nikdy nebyl víc posedlý, víc u vytržení než z dívky, která po tobě hodila pohledem v přeplněném trolejbusu, a kterou jsi už od té doby nikdy neviděl. Vzpomněl jsem si na Ester (která v mé povídce „REM“ – napsané v době, kdy jsme se každou noc procházeli po nábřeží řeky Dámbovița – převlečená za muže poprvé políbí hrdinku pojmenovanou Nana, jejíž pravé jméno si nepamatuji) před několika dny, když jsem se náhodně procházel židovskou čtvrtí v srdci Krakova, pozoroval jsem kupecké domy, blankytně modře a cihlově natřené, s vývěsními štíty plnými obrácených písmen a s plůtky ve tvaru sedmiramenného svíce. Naše skupina turistů nakonec zašla na večeri do Klezmer Hois, „jejich“ restaurace, která mi okamžitě připomněla Arnoteny² od Mateie Caragialeho: dům významných měšťanů, zdí vytapetované našloutlými fotkami, barokní skříně plné podivného nádobí, plakáty s kabarety... Sál se středovými sloupy, stejnými jako ty, o něž tehdy opíral Samson, byl prodchnut židovským duchem. Na oknech záclony s velkými kruhy, ručně vyrobenými, stejně jako vyšívané ubrusy na stolech. Matrona v sukni se zelenými a fialovými flitry hraje na housle klezmerské písně za doprovodu kontrabasů a houslí. Pivem vonícím po zázvoru jsem smyl hořkost nashromážděnou během dne (přijeli jsme rovnou z Osvětimi), poslouchal jsem ty melodické linky, které připomínaly tu naše lidovky, tu vídeňské valčíky, a pak jsem jedl kuře na medu a skořici. U velice dlouhého stolu se asi třicet žen, s nanejvýš nezaměnitelným, ale nepopsatelným orientálním židovským vzhledem, náramně bavilo a veselo pokyvovalo hlavou do rytmu hudby. Byl jsme zrovna u Chagalla a Sholema Aleichema. V hlavě mi hrála píseň od Zappy *I need a lovely little Jewish princess*, když v tom se mi zdálo, že mezi ženami u dlouhého stolu vidím Ester. Přirozeně to nebyla ona, ale jedna z žen měla její vzhled, přesně tak nepopsatelný, onu sladkost plných rysů, ty ospalé kruhy pod zelenými očima, přesně ty pocity, které máš jen na okamžik, ale které je tak těžké vyjá-

2 Arnotenové – hlavní hrdinové románu *Craii de Curtea-Veche* (Králové ze Starého dvora) rumunského meziválečného spisovatele Mateia Caragialeho (1885–1936).

dřít. Když jsem vyšel ven pod klenbu plnou hvězd, všechny, které planuly nad Krakovem, byly žluté a šestcípé – měl jsem mysl plnou Ester, jako bych se vrátil o více než dvacet let zpátky, do časů, kdy jsme byli přáteli.

Bylo léto, bukureštské léto, ze kterého máš pocit, že se z něj už nikdy neprobudíš, hluboké a prašné, kdy jedině, na co máš chuť, je procházet se proslulými opuštěnými uličkami. Ester byla kolegyně mé sestry a bydlela zrovna v jedné z takových uliček ve vilové čtvrti. Byt jejích rodičů (byl jsem u nich jen jednou) vypadal přesně jako sál Klezmer Hois. Ale ona, ačkoliv mnohem mladší, měla ten exotický vzhled žen od dlouhého stolu. I když se narodila u nás, stejně jako její rodiče, zdála se přesto být cizinkou, která velmi dobře mluví naším jazykem. Její gesta, její postoj a její věčně překvapivě reakce, mnohem starší než sám jazyk, byly v každém okamžiku v rozporu s jejími slovy. Byla velmi krásná. Na pohled se zdála být jemnou bytostí, něžnou, přitahovala všechny pohledy. Tělo se zdálo poddajné a pružné jako u modelek na catwalku. Ale hned jak se k tobě obrátila tváří, zrcadlila se v jejím obličejí Sefer-Ha-Bahir, Kniha záře: kulatý obličej se zelenýma očima, měkkými a smyslými ústy, ale tak silně smyslými, že působila až mysticky a asexuálně. Ester se tehdy splývala se svou jmenovkyní z Bible, na níž velký asyrský král namířil zlaté žezlo a daroval jí tím život.

Vida, spisovatel, který měl málo žen, připravený věčně mytizovat. Ve skutečnosti jsem měl s Ester několikaměsíční vztah, ve kterém jsme nemluvili

o lásce a nemilovali se, přestože jsme se tomu několikrát velmi přiblížili. Ale denně jsme se hodiny procházeli, chodívali do umělecké společnosti, kde její přítomnost působila hypnoticky, kde její načechrané vlasy přitahovaly zvědavé pohledy („ty jeden šťastlivče, kdo je ta kočka?“), byli jsme i v nechutně špinavých lázních, kde se do špinavé vody nedalo ani vlézt. Když jsem ji pozdě večer doprovázel domů (přirozeně pod šesticípými hvězdami), zastavovali jsme se po cestě, přízračně osvětlení nějakou žárovkou nebo okny ztěžka projíždějícího trolejbusu a v zoufalství jsme se líbali. Nikdy jsem nedržel v náručí tak krásné tělo, dívku tak jednoduchou a přesto tak tajemnou. V té době se nestalo nic zvláštního. Její rodiče neměli na ruce tetování z Osvětlení, aby mohla odvrátit monotónnost tímto příběhem (vlastně aby to celé obrátila v nějaký příběh). Ani se nestalo nic úžasného: Ester neměla na krku žádnou perlu, která by náhle zasvítla v šeru, a když se mi dívala do očí, nikdy neprohlašila „Hevel havolim, hokol hevel...“

Dny začaly být chladné a toho večer, kdy mi Ester řekla, že emigruje s rodinou do Izraele, mně začala být zima ještě dřív, než jsem slyšel její slova. Potom jsem zmrznul. Mlčky jsme si slíbili nezamilovat se jeden do druhého, ale pravděpodobně, aniž bych si toho všiml, já nebo něco ve mně překročilo smluvené hranice. Byli jsme ve špinavém a opuštěném parku, opření o betonový stůl na šachy. Doprovodil jsem ji domů, jako vždy jsme se políbili, jako vždy jsme si neřekli sbohem ani aspoň nashledanou a potom jsme se už nikdy neviděli. Její letadlo vzletlo z ranveje pokryté tehdy v osmdesátém šestém námrazou už na podzim, aniž bych ho sledoval, jak se ztrácí na podmračeném nebi. Od té doby měla žít v Haifě, měště jehož jméno bylo více podobné jejím vlasům a jejímu pohledu. Já jsem zůstal v Bukurešti, připoutaný k hroudě (tehdy jsem upřímně věřil, že nikdy nebudu moci vyjet ze země), několik týdnů jsem trpěl jako pes a potom jsem zapomněl. Posílal jsem jí dopisy v pevném přesvědčení, že se k ní nedostanou, stejně tak mě nezastihl žádný dopis z Haify.

Můj příběh má epilóg, odehrávající se o deset let později. Bylo to v době války v Zálivu. Saddámovi se povedlo vyslat několik nepřátelských raket, které dopadly na izraelskou půdu. Klidně jsem poslouchal zprávy na BBC, v nichž se několik svědků událostí, Židů původem z Rumunska, postupně ujímalo slova, když tu se najednou ozvala „paní Ester X. z Haify“ (zcela jiné židovské příjmení, než mívala): její starý hlas, kolísavý, nezaměnitelný. Jako by ke mně náhle z éteru promluvila Durrellova Justine. Rozechvěle jsem si vyslechl těch několik vystrašených vět, půl hodiny jsem chodil po domě sem a tam a neustále si mumlal: „Hevel havolim, hokol hevel“ (Marnost nad marností a všechno je marnost), a potom všechno překrylo ticho.

ze sbírky povídek *Pururi tânăr, înfășurat în pixeli*, Editura Humanitas, București 2002